

quis unquam Catholicorum visiones animarum attulerit? Sed non est hoc primum vestrum mendacium.

Quod ultimo loco adfers de prohibitione ciborum et conjugii, satis perspicue refellitur ab Augustino lib. XXX cont. Faust. c. 6. ubi sic ait: « Si ad virginitatem sic hortaremini, quemadmodum hortatur Apostolica doctrina: Qui dat nuptum bene facit, et qui non dat nuptum, melius facit: ut bonas esse nuptias diceretis, sed meliorem virginitatem, sicut facit Ecclesia, quæ vere Christi est Ecclesia; non vos Spiritus sanctus ita prænuñtiaret, dicens, prohibentes nubere. Ille enim prohibet, qui hoc malum esse dicit, non qui huic bono aliud melius anteponit. » Et infra: « Videtis ergo multum interesse inter hortantes ad virginitatem, bono minori bonum amplius præponendo: et prohibentes nubere, concubitum propagationis, qui solus proprie nuptialis est, vehementius accusando: Multum interesse inter abstinentes a cibis propter sacramentum significationem, vel propter corporis castigationem, et abstinentes a cibis, quos Deus creavit, dicendo, quod eos Deus non creavit. Proinde illa doctrina est Prophetarum, et Apostolorum, hæc Dæmoniorum mendaciorum. » Hæc Augustinus pro se et pro nobis. Nec est opus aliud addere.

Concludit Illyricus: « Constat ergo ex hisce signis, Papam esse illum ipsum verum Antichristum, de quo Scripturæ vaticinatae sunt. »

Sed aptius fortasse conclusisset hoc modo: constat ergo ex hisce mendaciis, Illyricum esse unum ex præcursoribus illius, quem impudentem ore futurum esse S. Danieli multo ante prædixit.

CAPUT XXII.

Refelluntur ineptiæ Tilmanni.

Tilmannus Heshusius in lib. quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum debuisset inscribere, de sexcentis mendaciis Lutherianorum, proprium titulum de Antichristo fecit, is est 33. titulus, et complectitur errores quatuor. Sic igitur ait:

Primo, « Pontificii dicunt, Antichristum

ex Babylonia de tribu Dan venturum esse. » Compendium Theologiæ lib. VII, cap. 8.

Habemus gratias Tilmanno, qui tam antiquos et tam sanctos Pontificios esse docet. Nam si Pontificii sunt qui dicunt, ex tribu Dan Antichristum venturum; certe Pontificii sunt Irenæus, Hippolytus, Ambrosius, Augustinus, Prosper, Theodoretus, Gregorius, Beda, Arethas, Rupertus, Anselmus, et Richardus: hi enim omnes, ut supra ostendimus cap. 12. communi consensu docent, Antichristum nasciturum de tribu Dan. Sed perge.

Secundo, « Papistæ negant, Romanum Pontificem cum suo sodalitiis esse verum Antichristum, cum id validissimis et apertissimis verbi divini testimoniis comprobetur, et demonstretur. »

Sed nos ista testimonia nondum vidimus: nec in nostris Bibliis Hebraicis, Græcis, Latinis usquam exstant. Quæ enim a vestris testimoniis adferuntur, Romanum Pontificem ne nominant quidem.

Tertio, « docent, Antichristum tantum tribus annis cum dimidio regnaturum. » Compendium Theologiæ etc.

Hic vero immortales tibi gratias agimus, quod Papistas esse fatearis, non solum omnes veteres Patres, verum etiam Danielem Prophetam, et Joannem Evangelistam. Et sane miseret me tui et tuorum, quibus facem dumtaxat Scriptorum reservas, omnibus doctis, et probatis Patribus ad Papistas ablegatis. Vide si placet quæ supra docuimus c. 8, atque invenies, disertis verbis docuisse, quod tu Papistas docere affirmas, Irenæum, Hippolytum, Cyrillum, Hieronymum, Augustinum, Theodoretum, Primasium, Aretham, Bedam, Anselmum, Richardum, Rupertum, et etiam Danielem et Joannem.

Quarto, « docent, Antichristum interfectum iri in Monte Oliveti. » Compendium Theologiæ lib. VII, cap. 14.

At hic quoque magnos viros Papistas facis. Siquidem Antichristum in Monte Oliveti interficiendum esse, ex ipso Daniele et Isaia colligit Hieronymus in Comm. cap. IX Danielis. Theodoretus quoque in eundem locum scribens, etiam si montem Oliveti non nominat, affirmat tamen, Antichristum non procul a Hierosolyma esse necandum. Sed videamus jam quibus argumentis errores predictos refellas. Subjicis enim continuo antidotum in hæc verba.

« Nugæ Pontificiæ de Antichristo, quia

nullo testimonio sacræ Scripturæ nituntur, rejiciendæ et detestandæ sunt. Nam, ut Hieronymus recte loquitur, quod in Scriptura auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, quæ asseritur. Et Paulus monet, ut nobis caveamus a traditionibus hominum, Coloss. II. Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat etc. Item: Videte ne quis vos depradetur per Philosophiam etc. Ex verbo Dei petendum est quid sit de Antichristo sentiendum, ut I. Joan. II: Quis est mendax nisi qui negat Jesum esse Christum? Hic est Antichristus. Item II. Thessal. II: Homo peccati et filius perditionis offert sese super omnem Deum etc. Item Matth. XXIV: Exorientur Pseudochristi et Pseudoprophetæ, et edent signa etc. Item Dan. XI: Et faciet munitionem Dei Moazim etc. Item Apocal. XVII: Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jesu. Ex his sacræ Scripturæ testimoniis liquido apparet, quæ sit Fides Christiana de Antichristo, quem Christus et Apostoli prædixerunt venturum. Et cum luce meridiana clarius sit, singula exactissime congruere in Romanum Pontificem; dubitare non debet, quin Romanus ille tyrannus pessimus sit Antichristus. » Hæc ille.

Non erit molestum, credo, si hæc tua argumenta propter rudiores ad formam syllogisticam revocemus, et inde confutationem supra scriptorum errorum apertissime concludamus. Sic igitur refellitur error primus. Nugæ Pontificiæ, quia nullo testimonio Scripturæ nituntur, rejiciendæ et detestandæ sunt: at Verbum Dei clamat: *Qui negat Jesum esse Christum, hic est Antichristus*: (1) igitur error est dicere, Antichristum ex tribu Dan esse venturum.

Alter error ita confutatur. Ut Hieronymus recte dicit, Quod in Scriptura non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, quæ asseritur: sed Paulus ait: *Homo peccati et perditionis filius offert sese super omnem Deum* (3): igitur errant Papistæ cum negant, Papam esse Antichristum.

Tertius sic, et fortius, quia ex duabus Scripturis: Paulus ait: *Hoc autem dico, ne quis vobis falsis rationibus imponat etc.*: at exorientur *Pseudochristi, et Pseudoprophetæ, et edent signa etc.* (2): igitur error Pontificiorum intolerabilis est, qui Antichristum

tribus annis cum dimidio regnaturum dicunt.

Postremus sic, et fortissime, quia ex tribus Scripturis. Paulus monet: *Videte, ne quis vos depradetur per Philosophiam etc.* (4): atqui Antichristus faciet munitionem Dei Moazim, Daniel XI, et Joannes vidit mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, Apoc. XVII, errant igitur toto cælo Papistæ cum dicunt, Antichristum in monte Oliveti esse occidentum.

Dabit veniam candidus lector, quod ita ridicule Tilmannum exceperim. Coegit enim me impudentia hominis, qui cum nihil adferat dignum confutatione: tamen ita garrit, ita gloriatur, ac si demonstrationes Mathematicæ certiores et clariores in medium attulisset.

CAPUT XXIII.

Refelluntur mendaciæ Chytræi.

David Chytræus in Com. cap. IX Apocal. explicans visionem illam Joannis, quæ quinto Angelo tuba canente primum visa est ingens stella de cælo cadere in terram, cui data est clavis putei abyssi: deinde visus est fumus ex abyssu densissimus ascendere, qui Solem et aerem obscuravit: postremo ex fumo visus sunt prodire locustæ quedam admirabiles, quæ paulo post etiam eorum, et leonum, et scorpionum, et hominum armatorum speciem præ se ferebant. Hanc, inquam, visionem Chytræus explicans, ita eam Romano Pontifici convenire existimavit, atque ab aliis existimari voluit, ut diceret: « Antichristum, seu ordinem Papatus Romani in hac visione describi, non dubium est. »

Et quidem initium hujus visionis ab anno Domini 600 sumendum esse docet, ac stellam illam de cælo cadentem Gregorium Magnum Romanum Pontificem, ejusque successores esse, qui abjectis clavibus regni cælorum, claves putei abyssi receperunt. Fumus ex puteo prodeuntem esse corruptelas doctrine, variasque traditiones Pontificiorum intoleras est, qui Antichristum

(1) Joan. II, 22. — (2) II. Thessal. II, 3 et 4. — (3) Coloss. II, 4; Matth. XXIV, 24. — (4) Coloss. II, 8.

ficum Romanorum. Denique examen locustarum vult esse Episcopos, Clericos, Monachos etc. ac ut fumum istum aliquo modo dissiparet, proposuit antithesim doctrinae Pontificiae et Evangelicae, seu Antichristianae et Christianae, quae duodecim articulos quasi alterum Symbolum Apostolicum comprehendit.

Sed haec ejus sententia multis modis refelli potest. Primo, quoniam nullo teste nifitur. Veteres enim Interpretes, ut Arethas, Beda, Primasius, Anselmus, Rupertus, et alii in hunc locum per stellam illam quae de caelo cecidit, Diabolum intelligunt, non Episcopum aliquem. De Diabolo enim dicitur Isa. XIV : *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris?* (1) Et quia Diabolus multo ante cecidit quam Joannes Apocalypsim scriberet; propterea notant Patres, non esse dictum a Joanne : *Vidi stellam de caelo cadentem, sed, vidi stellam de caelo cecidisse in terram* (2). Vidit enim stellam illam per terram jam repentem, quae olim in caelo clarissime fulserat. Diabolo etiam aptissime convenit, quod sequitur : *Et data est ei clavis putei abyssi*. Ut enim Christus habet et communiceat suis claves regni caelorum, et regnat in mentibus Fidelium et piorum : ita Diabolus habet claves putei abyssi, et regnat in filiis diffidentiae, et in Scripturis passim vocatur : *Princeps tenebrarum, Princeps hujus Mundi, Deus hujus saeculi*, Joan. XII et XIV. II. Corinth. IV. Ephes. VI. Coloss. I, et alibi. Ipse quoque est, qui Deo permittente fumum ex puteo emitit errorum : et qui nova locustarum examina, id est, novos haeresiarchas cum exercitibus suis, singulis pene saeculis, in Ecclesiae fines immittit. Secundo, quia Chytraei sententiae repugnat quod ait Joannes in hoc eodem capite de sexto Angelo, et sexta persecutione, Nam S. Joannes in VII et IX cap. Apocal. describit per tubas sex Angelorum sex persecutiones haereticorum, quae futurae erant a tempore Apostolorum usque ad Mundi consummationem. Et ipse idem Chytraeus per primam tubam intelligit non male haeresim Ebionitarum, quae tempore Apostolorum excitata est : per secundam intelligit haeresim, quae postea secuta est Gnosticorum : per tertiam, haeresim adhuc posteriorem Samosateni et Arii : per quartam, haeresim Pelagii, quae illis omnibus posterior fuit.

(1) Isai. XIV, 12. — (2) Apoc. IX, 1.

Jam vero si per quintam intelligitur Antichristi Romani persecutio, quae, ut ipsi etiam fatentur, novissima persecutio est, quid intelligemus per sextam tubam? Respondet Chytraeus : per sextam tubam significari persecutionem Mahumeti et Turcarum. Sed hoc non recte dicitur, tum quia Mahumetani non haeretici, sed pagani sunt, tum etiam quia Mahumeti persecutio non sequetur Antichristi persecutionem, sed praecedet, ut nos existimamus, vel simul peragetur, ut Chytraeus dicit. Itaque confundere cogitur Chytraeus tubam quintam cum sexta, cum tamen reliquas ad diversa tempora satis aperte retulerit. Melius igitur Catholici per sextam tubam intelligunt Antichristi persecutionem, quae vere postrema, et gravissima erit : per quintam autem, haeresim aliquam valde perniciosam, quae Antichristi tempora proxime antecedit, quam quidem esse haeresim Lutheranam multi valde probabiliter conjiciunt.

Tertio, quia toto caelo aberrat Chytraeus, cum stellam cadentem S. Gregorium esse docet. Siquidem S. Gregorius si ulla fides historicis haberi potest, non de caelo ad terram cecidit, sed de terra ad caelum ascendit. Nam ex Praetore Monachus, ex Monacho Episcopus factus est, nec unquam ab episcopatu ad praetoram, nec a monachatu ad saeculum rediit. Quomodo etiam Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum Graeci : Martinum, Paulinum, et Augustinum Latini, ex saecularibus Monachi, ex Monachis Episcopi facti sunt, nec ullus dixit unquam eos propterea de caelo in terram cecidisse. Deinde Gregorius continentia, sobrietate, amore rerum caelestium nulli fuit secundus : humilitate autem pene omnibus praestitit ; et tamen audit Chytraeus dicere, eum de caelo, id est, a vita caelesti ad terram, hoc est, ad vitam terrenam et deliciosam cecidisse. Denique ipse quoque Lutherus Gregorium sanctum Pontificem fuisse dicit in Supput. tempor. et Lutherum secutus Theodorus Bibliander tab. 10. Chronol. eundem Gregorium miris laudibus effert, et quantum profecerit in studio pietatis et doctrinae, ex libris ejus cognosci posse dicit : quod sane verissimum est : spirant enim scripta ejus admirabilem sanctitatem. Nec minus vanum est, quod addit de fumo putei idem Chytraeus, quem interpretatur corruptelas doctrinae a Grego-

rio et successoribus in Ecclesiam introductas. Gregorius enim nihil novavit, quod attinet ad doctrinam : quod vero ad ritus et disciplinam pertinet, multa correxit quae per abusum irrepserant, multa restituit quae negligentia temporum obliterata fuerant, pauca admodum, et eaque maturo consilio instituit nova, ut cognosci potest, tum ex libris quatuor de vita ipsius, a Joanne Diacono scriptis, tum ex epist. ejus 63. lib. VII, ubi rationem reddit rituum, quos renovavit, vel instituit. Sed maxime hoc ipsum planum fiet, si percurramus ipsam antithesim doctrinae Evangelicae et Pontificiae, quam Chytraeus proponit, et ad quam saepius postea lectores suos remittit. Sic igitur ait.

I.

De vera Dei agnitione, et invocatione.

« Evangelion docet, unum solum Deum invocandum et colendum esse, sicut se in suo verbo colit praecipit, et omnem fiduciam salutis nostrae in sola bonitate et misericordia Dei collocandam esse. Pontificii jubent, non unum solum verum Deum, sed etiam homines mortuos, seu sanctos invocare, et in periculis opem et auxilium petere et expectare etc. Deinde etiam, plane Ethnico more, alligant invocationem et cultum Dei ad certas statuas, perinde ac si ad hanc, aut illam statuam invocanti, Deus magis propitius sit, quam alibi. »

Quoniam de his controversiis, quae in hac antithesi attinguntur, nos alibi copiose disseruimus ; hic solum brevissime demonstrabimus, nec pugnare cum verbo Dei, nec coepisse tempore S. Gregorii eam doctrinam, quae a Chytraeo pontificia nominatur.

Igitur verbum Dei docet quidem, unum solum Deum colendum et invocandum, ea invocatione et adoratione, quae soli Deo debetur : nec enim patitur Deus verus, qui est etiam Deus Zelotes, ut creaturam quamlibet pro creatore habeamus. Interim tamen idem ipsum verbum Dei jubet, ut creaturas excellentiores honoremus, quasdam etiam invocemus, non quidem ut Deos, sed ut Deo caras et familiares. Quemadmodum Reges moleste quidem ferrent, si regio honores in

servos suos conferri viderent : qui tamen libenter accipiunt, cum eisdem suis servos honorari et observari conspiciunt : *Adorate, inquit David in Psal. CXVIII, scabellum pedis ejus*. Et Job cap. V : *Voca, inquit, si est qui tibi respondet, et ad aliquem Sanctorum convertere* (1). Quocirca Abdias, vir magnus et sanctus, adoravit Eliam pronus in terram, III. Reg. XVIII. Et filii Prophetarum cum andivissent requievisse spiritum Eliae super Eliseum, accedentes, *adoraverunt eum proni in terram*. (2). Et Apostolus Paulus in singulis fere epistolis implorat orationes Christianorum, ut per eas liberetur a multis periculis. Nec ulla ratio reddi potest, cur minuatur honor Deo debitus, si a Sanctorum spiritibus postulemus, ut pro nobis Deum orent. et non minuatur, si illud idem a viventibus postulemus.

Denique B. Ambrosius annis 200 antiquior S. Gregorio fuit, et tamen in lib. de vid. ita loquitur : « Obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad praesidium dati sunt : Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare. » Et infra : « Non erubescamus eos intercessores nostrae infirmitatis adhibere etc. »

Porro ad statuas Sanctorum, ad memorias Martyrum, et caetera monumenta religiosa non aliter alligamus Deum et invocationem, quam alligaverit olim Deus ad sanctuarium, sive ad templum Salomonis. Elsi enim ubique Deus nos audit, et in omni loco levare possumus manus ad Deum ; tamen non sine causa, Spiritus sanctus apud Isaiam cap. LXVI et Christus apud Matth. cap. XXI Templum Dei domum orationis vocarunt : nec sine causa piissimus Imperator Theodosius (ut interim plurima alia antiquitatis exempla praeteream) circuebat cum Sacerdotibus et populo omnia orationum loca, ante Martyrum et Apostolorum thecas jacebat cilicio prostratus, et auxilia sibi fida Sanctorum intercessione posecebat. Et certe Theodosius, qui hoc egit, et Rufinus, qui hoc scribit lib. II hist. Eccles. cap. 33. S. Gregorium annis ferme ducentis praecesserunt.

(1) Psal. CXVIII, 5; Job: V, 1. — (2) IV. Reg. II, 15.

II.

De officio et beneficiis Christi.

« Evangelion docet, propter unicum et solum Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum pro nobis crucifixum, mortuum, et resuscitatum, gratis, non propter ullâ nostrâ opera, aut merita, nobis remissionem peccatorum, et salutem æternam donari. Et quidem hunc solius Dei honorem proprium esse, ut dicitur Isaïæ XLIII. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates. Item : Non est in aliquo alio salus. Pontifici contra docent, non propter solius Christi meritum, sed partim propter Christum, partim propter nostram contritionem, et obedientiam, seu bona opera nos justificari, et salvos fieri etc. »

Non hoc habet Catholica doctrina, ut partim propter Christum, partim propter opera sua justificentur peccatores, quasi etiam sine Christo ipsa opera aliquid mereantur : siquidem tria distinguimus operum genera. Unum eorum, quæ fiunt ex solis viribus naturæ, sine Fide et gratia Dei, et de his aperte pronuntiamus cum Apostolo, quia ex operibus non justificatur homo, sed ex Fide, et si ex ejusmodi operibus quis justificaretur, haberet gloriam, sed non apud Deum, ut de Abraham B. Paulus dicit, ad Rom. IV. Itaque de his operibus nulla est inter nos controversia, tamen passim impudentissimo mendacio id nobis tribuitis, quod opera sine Christi Fide meritoria esse doceamus.

Alterum est operum genus, quod ex Fide et gratia Dei procedit, et ad reconciliationem cum Deo, ac peccatorum remissionem disponit, qualia sunt Oratio, Eleemosyna, Jejunia, Dolor de peccatis, et alia id genus. Quæ quidem opera non dicimus esse meritoria ex justitia ipsius reconciliationis, sed e contrario potius audimus Tridentinam Synodum dicentem, sess. VI, cap. 8. ideo gratis justificari homines, quia nec Fides, nec opera quæ justificationem præcedunt ipsam merentur, nimirum, ex justitia, quasi ejusmodi operibus esset debita justificatio : factum tamen hæc ipsa opera, quatenus ex Fide et adjutorio divino proficiuntur, divi-

na esse opera, et suo modo mereri, hoc est, impetrare peccatorum remissionem. Id enim, etsi vos non conceditis, concedit tamen verbum Dei. Quid enim est, quod ait Ezechiel, cap. XVIII : *Cum averterit se impius ab impietate sua, ipse animam suam vivificabit?* Quid est quod ait Daniel, cap. IV : *Peccata tua Eleemosynis redime?* Quid est quod ait Jonas, cap. III : *Vidit Deus opera eorum* (Jejunia et cilicium) *et miseratus est eis?* Quid est, quod ait Christus, Luc. VII : *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (1) ?

Idipsum quoque non solum Gregorius, sed ante eum multi Patres docuerunt. Ambrosius lib. X in Lucam : « Laerymæ, inquit, veniam non postulant, sed merentur. » Hieronymus lib. II advers. Pelagian. : « Qui peccata simpliciter confitentur, merentur humilitate clementiam Salvatoris. » Augustin. epist. 105 : « Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat : Deus propitius esto mihi peccatori, et descendit justificatus merito fidelis humiliatus etc. » Et epist. 106 : « Si quis dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non possumus, imo gratissime confitemur. »

Postremum denique genus operum est eorum, quæ a justificato jam homine fiunt, et a Spiritu sancto inhabitante cor hominis, et charitatem in eo diffundente procedunt.

Quibus operibus, veltis nolitis, meritum attribuimus; non quo remissionem peccatorum, quæ præcessit, et quæ sub meritum proprie cadere non potest, sed gloriam ac beatitudinem sempiternam vere et proprie mereantur, alioqui enim quomodo Paulus II. Timoth. IV, diceret : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus Judex* (2). Si enim vita æterna non est vere merces operum honorum; cur eam vocat coronam justitiæ, et non potius donum clementiæ? Cur dicit reddendam, non donandam? Cur a justo Judice, non a liberali Rege? Recte igitur Augustinus in epist. 105 : « Unde, inquit, ipsa vita æterna, quæ utique in fine sine fine habebitur, et ideo meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita, quibus redditur, non a nobis parata sunt per nos-

(1) Ezech. XVIII, 27; Dan. IV, 24; Jon. III, 10; Luc. VII, 47. — (2) II. Timoth. IV, 7 et 8.

tram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, nec ideo, quia meritis non datur, sed quia data sunt et ipsa merita, quibus datur. »

Neque vero terrent nos duo illa Scripturæ testimonia : *Ego sum qui deleo iniquitates. Et : Non est in alio aliquid salus* (1). Nam excludunt ejusmodi testimonia alium Deum, alium Christum, alium Salvatorem, et Medicum animarum, qui, Deo vero et Christo Jesu Salvatore excluso, salutem polliceatur : non tamen excludunt Fidem, Spem, Charitatem, Pœnitentiam, Sacramenta, quibus veluti quibusdam mediis et instrumentis, ipso Deopræcipue operante, Christi nobis meritum applicatur. Alioqui, qua ratione cum istis sententiis : *Ego sum qui deleo iniquitates. Et : Non est in alio alio salus*; cohærent illæ : *Fides tua te salvam fecit*, Lucæ VII : *Salvabit eos, quia speraverunt in eo.* Psalm. XXXVI : *Ipse animam suam vivificabit*, Ezech. XVIII : *Timor Domini expellit peccatum*, Eccles. I : *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit*, Marci ult. : *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, Joan. VI (2). Sed de his hactenus. Pergit Chytræus.

III.

« Evangelion docet, agentem pœnitentiam, et audientem promissionem, debere credere promissioni; et statuere, peccata non tantum aliis, Petro aut Paulo, sed etiam sibi propter Christum remitti; se Deo placere, a Deo recipi, et exaudiri : et hac fide in quotidiana invocatione ad Deum accedendum esse. Pontificii contendunt, semper dubitandum esse, an habeamus remissionem peccatorum : quæ dubitatio simpliciter pugnat cum Fide, et plane Ethnica est. » Hæc ille.

Evangelium nostrum satis aperte docet, oportere fidem habere promissionibus Dei, nec de iis ulla ratione dubitandum esse, Catholici omnes docent. At promitti hominibus a Deo absolute remissionem peccatorum in Evangelio nostro nusquam legitur. Multo vero minus legitur, debere unumquemque certo statuere, sibi peccata remitti, se Deo

placere, a Deo recipi, et exaudiri. Et merito id non legitur, quia destrueret cætera, quæ in eo apertissime clarissimeque leguntur. Quid enim illo clarius, quod scribit Sapiens Eccles. IX : *Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei, et tamen nescit homo, utrum odio, vel amore dignus sit?* Item illud quam est perspicuum, quod ait Job. c. IX : *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea?* Et infra : *Verbar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti?* (3)

Quid, quod promissionem divinæ fere omnes conditionem annexam habent, quam nemo certo nosse potest, an ut oportet impleverit? Matth. XIX : *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Lucæ XIV : *Si quis venit ad me, et non odit patrem, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus.* Rom. VIII : *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei : si autem filii, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur* (4). Denique, S. Ambrosius Gregorio (ut supra diximus) multo antiquior, in serm. 5. super Psalm. CXVIII : « Sui volebat, inquit, auferri opprobrium, quod suspicatus est, vel quia cogitaverat in corde, et non fecerat, et pœnitentia licet abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc remaneret ejus opprobrium, et ideo Deum precatur, ut illud auferat, qui solus novit, quod nescire potest etiam ipse, qui fecit. »

IV.

« Evangelion docet, unicum tantum in Mundo sacrificium propitiatorium esse etc. Hebr. VII : Christus semel oblatus est, ut tolleretur peccatum etc. Pontificii docent, quotidie in sacrificio Missæ Christum a Sacerdotibus Deo Patri offerri etc. »

Evangelium quidem docet, unicum tantum in Mundo esse sacrificium propitiatorium, illud, videlicet, quod in cruce semel oblatum est : neque id Catholici negant. At illud unicum sacrificium non posse quotidie repeti in mysterio ab ipso eodem summo Pontifice Christo per manus Sacerdotum, Evangelium

(1) Isai. XLIII, 25; Act. IV, 12. — (2) Luc. VII, 50; Psal. XXXVI, 40; Ezech. XVIII, 27; Eccl. I, 27; Marc. XVI, 16; Joan. VI, 59. — (3) Eccl. IX, 1; Job. IX, 21. — (4) Matth. XIX, 17; Luc. XIV, 26; Rom. VIII, 16 et 17.

nusquam docet, et hoc Catholici affirmant. Neque ii soli affirmant, qui post Gregorii tempora fuerunt, sed omnes omnino Patres, etiam qui multis saeculis Gregorium praecesserunt. Audi, nomine ceterorum, unum Augustin. in epist. 23. ad Bonifac. sic loquentem: « Nonne semel immolatus est Christus in seipso? et tamen in Sacramento non solum per omnes Pasche solemnitates, sed omni die populis immolatur. »

V.

« Evangelion docet, peccatum esse non tantum actiones externas pugnantes cum lege Dei, verum etiam dubitationes de Deo, securitatem carnalem, et contumaciam, ac concupiscentiam nobiscum nascentem, et in renatis reliquam, Rom. VII. Pontificii negant, hæc mala in renatis reliqua, esse peccata pugnantia cum lege Dei. »

Nusquam Pontificii, hoc est, Catholici docent, solum actiones externas esse peccata, sed vobis mentiri licet; id enim a patre vestro didicistis, qui in veritate non stetit. Porro dubitationes de Deo, securitatem carnalem, contumaciam, et concupiscentiam, si voluntariæ sint, peccata esse minime dubitamus: si vero sint involuntariæ, quales erant cupiditates illæ carnis contra spiritum, quas Paulus sentiebat, etsi eis non consentiret; eas vero peccata esse, constanter negamus. Neque de Paulinis verbis vobiscum disceptamus, quasi Pauli verba vobis vera, falsa nobis esse videantur, sed de eorum verborum interpretatione. Nec moleste ferre debetis, si Augustinum, et omnem chorum Sanctorum vobis novis hominibus præponamus. Sic enim loquitur Augustin. lib. I. cont. duas epist. Pelagianor. cap. 13: « Sed de ista concupiscentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum qua necesse est, ut etiam baptizatus, et hoc si diligentissime proficit, et spiritu Dei agitur, pia mente configat. Sed hæc, etiam si vocatur peccatum, non quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur, sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit. »

(1) I. Joan. I, 8. — (2) Psal. XXXI, 6. — (3) Math. VI, 12. — (4) I. Joan. V, 3; Math. XX, 8; Math. XXV, 35. — (5) Rom. VIII, 7; VII, 25 et 20.

VI.

« Evangelion docet, hominem in hac imbecillitate naturæ nequaquam posse satisfacere legi Dei, et hac perfecta impletione legis justum, et omnis peccati expertem esse, Rom. VIII. Sensus carnis inimicitia est adversus Deum: legi enim Dei non obtemperat, ac ne quidem potest. Pontificii contendunt, hominem posse legi Dei satisfacere, et hac impletione legis justum esse, et vitam æternam mereri. »

Non dicunt Pontificii, hoc est, Catholice Ecclesie filii, hominem in hac imbecillitate naturæ omnis peccati expertem esse. Agnoscamus enim et profiteamur verissimum esse, quod ait Joannes, initio epist. I: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus* (1). Sed quoniam quotidiana ista peccata nec justitiam tollunt, nec tam contra legem, quam præter legem Dei sunt, cum pro remissione ejusmodi delictorum *oret omnis Sanctus in tempore opportuno* (2), Psalm. XXXI, et omnes filii Dei justitiam et sancti quotidie dicere doceantur: *Dimitte nobis debita nostra* (3), Math. VI, propterea non timemus asserere, posse hominem per gratiam Dei justificatum, ejusdem gratiæ adjutorio, et legem implere, et ea impletione vitam æternam promereri; scimus enim quis dixerit: *Et mandata ejus gravia non sunt*. I. Joan. V. Et quis itam dixerit: *Voca operarios, et redde illis mercedem*. Math. XX. Et rursum: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum etc. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare* (4).

Quare Augustinus lib. de grat. et lib. arbit. cap. 16: « Certum est, inquit, non mandata servare, si volumus, sed quia preparatur voluntas a Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. » Et de spir. et lit. cap. 10: « Ideo datur gratia, non quia legem implevimus, sed ut legem implere possimus. » Neque movet nos illud verbum Apostoli: *Sensus carnis inimicitia est adversus Deum. Nam idem Apostolus antea dixerat ad Rom. VII: Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati* (5). Quod autem mente agi-

mus, id vere nos agimus; quod autem carne agimus, si mens repugnat, nostrum non est, sicut idem Apostolus ait: *Si quod nolo, inquit, facio, jam non ego operor illud*.

VII.

« Evangelion docet, bona opera esse illa tantum, quæ a Deo præcepta sunt etc. juxta regulam, quæ tibi præcipio, hæc tantum facito Domino, non addas, neque minuas. Pontificii e contra totam Ecclesiam obruerunt traditionibus etc. »

Jam hæc sunt millies a vobis repetita, et a nostris refutata. Falsum autem est quod ais, in Evangelio haberi, illa tantum esse opera bona, quæ Deus præcepit. Ubi enim, quaeso, præcepit Deus virginitatem? Nonne Paulus ait: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo*, I. Cor. VII, et tamen ibidem ait, bonum esse opus, virginem permanere: *Igitur, inquit, qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit* (1).

Neque multum te juvat regula illa: Quæ tibi præcipio, hæc tantum facito Domino. Non enim eo loco prohibet Deus aliud, quam ne corrumpamus ejus præcepta, sed integre ea servemus, ut ille præcepit, non declinantes ad dexteram, neque ad sinistram. Itaque S. Augustin. lib. de S. virginis. cap. 30. distinguens a consiliis præcepta: « Neque enim, inquit, sicut non mœchaberis, non occides; ita dici potest, non nubes: illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiunt ista, laudantur; nisi fiant illa, damnatur: In illis Dominum debitum imperat nobis, in his si quid amplius (Nota) supererogaveritis, in redeundo reddet vobis. »

VIII.

« Evangelion docet, utramque partem Sacramenti cœnæ Domini omnibus Christianis ministrandam esse; et quidem de calice expresse inquit: Bibite ex hoc omnes. Pontificii e contra decernunt, et definiunt. »

Adhuc non videmus locum illum Evangelii, ubi doceamur, utramque partem Sacra-

menti cœnæ Domini omnibus Christianis ministrandam esse. Nec enim de calice Dominus ait: *Bibite ex hoc omnes Christiani, sed, Bibite ex hoc omnes; qui vero essent illi omnes, Marcus explicuit, cum addidit: Et biberunt ex illo omnes*. Non autem biberunt omnes Christiani, sed omnes Apostoli, qui soli tunc cum Domino vescebantur.

IX.

« Evangelion docet, veram penitentiam, seu conversionem ad Deum esse serium dolorem cordis de admissis peccatis, et Fidem statuentem sibi peccata propter Christum certo remitti etc. Pontificii contra, etsi contritionem inter partes penitentiae numerant; tamen hanc remissionem peccatorum mereri fingunt; et addunt confessionem auriculari non mandatam a Deo; et satisfactionem, seu opera indebita, quibus pro æternis peccatorum poenis satisfieri, et hæc ipsa posse pecuniis redimi fingunt. Quæ tota doctrina in meritum Filii Dei, qui solus pro peccatis nostris satisfacit, blasphemia est. »

Hic nihil probari, nulla testimonia Evangelii adferri, tantum inania verba mendacis admixta fundi video. Nam quod dicitur de conversione, et serio dolore cordis, ommittere potuisses. Nos enim vere conversionem, et serium dolorem cordis in penitentibus requirimus; cum vos nihil aliud, quam nescio quos terrores pro contritione habeatis. Quod addis de Fide statuentem nobis remitti peccata, supra refutatum est. Quod ais, apud Pontificios contritionem mereri remissionem peccatorum, mendacium est, supra etiam refutatum. Quod etiam dicitis, Pontificios dicere, satisfactionibus temporalibus pro poenis æternis satisfieri, pariter est mendacium. Non enim satisfacere nos putamus pro æternis poenis, quas nobis in justificatione remitti non dubitamus, sed pro poenis temporalibus, quas vel hic, vel in purgatorio Deus exigit ab iis, qui post Baptismum ad penitentiam et reconciliationem veniunt; « Productior est, » inquit Augustinus Tractat. 124. in Joan. « pœna, quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum ea finiretur et pœna. »

Quod denique addis, confessionem auri-

(1) I. Cor. VII, 25 et 38.

cularem non esse mandatam, et satisfactionem pugnare cum merito Christi: dicitis quidem, sed non probas. Lege vero, si placet, serm. 5. B. Cypriani de lapsis, et invenies exomologesim necessariam, et satisfactionem: et has ipsas voces sapienter repetitis. Porro pecunia redimi satisfactionem (ne forte hic turpem aliquam negotiationem suspiceris) nihil est aliud apud Catholicos, quam unum genus satisfactionis in aliud posse mutari iudicio Sacerdotis; ut jejunium in eleemosynam. Pergamus ad cætera.

X.

« Evangelion docet, conjugium omnibus hominibus, laicis, et sacerdotibus concessum et liberum esse; et diserte inquit, prohibitionem conjugii, et ciborum, doctrinam diabolicam esse. Pontificii e contra magnæ parti hominum, Sacerdotibus, et Monachis, conjugium prohibent, et certis diebus a certis cibis abstinere jubent. »

At ubi, quæso, Evangelium docet, concessum conjugium esse iis, qui votum continentie habent? fortasse ad Hebr. XIII ubi legitur: *Honorabile conjugium in omnibus* (1). Cæterum, si in omnibus omnes omnino homines comprehendit, honorabile etiam erit conjugium in patre et filia; in matre et filio; in fratre et sorore: vel si hoc vobis non placet, non placeat etiam honorabile debere conjugium dici inter Monachum et Sanctimonialem, et cæteros homines, quibus per votum conjugium inire non licet. Apostolus enim id solum vult, ut conjugium honoremus in omnibus rite et legitime copulatis. Vobis autem probandum superest, rite et legitime eos copulari, qui perpetuam continentiam Deo voverunt.

Audi Chrysostomum, quid Theodoro Monacho, qui uxorem ducere volebat, vel fortasse etiam duxerat, scribit in epist. 6. « Honorabiles, inquit, nuptiæ, sed te jam servare non convenit privilegia nuptiarum: quamvis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen adulterio illud pejus existimo. » De loco Apostoli, I. Tim. IV: *Prohibentes nubere* etc. vide quæ diximus supra, cap. 21. prope finem.

(1) Hebr. XIII, 4. — (2) Eph. II, 20. — (3) I. Cor. III, 11; Apoc. XXI, 14.

XI.

« Evangelion docet, unum esse verum et solidum fundamentum, supra quod ædificata sit Ecclesia Dei, videlicet, Dominum nostrum Jesum Christum, I. Cor. III, Act. IV, et locum Matth. XIV. Augustinus ita interpretatur, super hanc petram quam cognovisti dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi, hoc est, super meipsum Filium Dei vivi ædificabo Ecclesiam meam; super me ædificabo te, non me super te. Pontifex e contra vociferatur, supra petram Ecclesiæ Romanæ, et ordinariam successionem Pontificum, totam reliquam Christiani Orbis Ecclesiam esse ædificatam. »

At non pugnat, credo, Paulus secum, cum ait ad Ephes. II: *Nos superædificari supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum* (2). Nec pugnat cum Paulo asserente: *Nullum esse fundamentum Ecclesiæ, præter Christum*, I. Cor. III, Joannes in Apoc. cap. XXI, cum ait: *Duodecim Apostolos, duodecim esse Ecclesiæ fundamenta* (3).

Nam Paulus I. Cor. III de primario fundamento, Idem vero Paulus Ephes. II, et Joannes Apoc. XXI de fundamentis secundariis loquuntur. De quali etiam fundamento Augustinus loquitur in Psalmo contra partem Donati, ubi ait: « Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri. Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. » Sed de hac re satis multa supra dicta sunt, lib. I. cap. 10. de Pontifice.

XII.

« Evangelion docet, nullum Apostolum vel Episcopum, aut alium Evangelii ministrum, alio superiore, et majorem potentiam, et dominationem habere, quod ad ministerium attinet. Sed omnes ministros pariter potestatem docendi Evangelii, administrandi Sacramenta, ligandi sceleratos, et absolvendi agentes penitentiam obtinere, ut clare docent Scripturæ, Lucæ XXII, I. Cor. III, versu 4. Joan. XX et Matth. XVIII omnibus Apostolis pariter traduntur claves

regni cælorum. E contra Pontifex Romanus jactitat, se supremam potestatem in omnes reliquos Episcopos, et totam Ecclesiam, et quidem utrumque gladium spirituale et politicum habere de jure divino, etc. »

Ubi doceat Evangelium, non habere unum Episcopum, vel Ministrum majorem potestatem, quam alium, adhuc non potui reperire: nam loca quæ citas, contrarium plane significant. Siquidem Lucæ XXII hortatur quidem Dominus suos ad humilitatem, et prohibet dominatum regium, atque tyrannicum iis, qui Ecclesiæ præesse debent: interim tamen inter Apostolos unum majorem cæteris, imo et Ducem cæterorum esse affirmat. Ait enim: *Qui major est vestrum, fiat sicut minor, et qui præcessor* (Græcè ὑποταξέσθαι, id est, Dux) *fiat sicut ministrator* (1). Apostolus autem I. Cor. III, ubi se plantasse dicit, Apollo autem rigasse, et iterum, se ut architectum fundamentum jecisse, alios autem superædificare, nonne satis aperte se majorem Apollo et cæteris coadjutoribus suis fuisse significat?

Porro, Joan. XX dicitur quidem omnibus Apostolis: *Ecce, ego mitto vos*: et, *Quorum remisistis peccata* etc. tamen cap. XXI subiunguntur Apostoli, et cæteri Fideles omnes S. Petro, ut oves suo Pastori, cum soli Petro coram aliis Apostolis dicitur a Domino: *Pasce oves meas*. Denique etiam Mat. XVIII dicitur omnibus Apostolis: *Quæcumque alligaveritis* etc. tamen soli Petro dicitur, Mat. XVI: *Tibi dabo claves regni* etc. et sine dubio non promitteret illi aliquid Dominus singulariter, nisi etiam illi aliquid singulare exhibere voluisset. Sed de his multa diximus supra lib. I, cap. 12, 13, 14.

Ad ea, quæ objicis de utroque gladio contra Extravagantem Bonifacii VIII, ubi etiam rides argumenta Pontificis; id unum hoc loco respondere libet: ea omnia ex B. Bernardo sumpta esse, quem virum et sanctum vocare et non semel allegare solent Melancthon, Calvinus, et alii ex vestris. Vide lib. II et IV de Considerat. vel si placet, vide quæ de hac ipsa re in lib. post. de Pontiff. disseruimus. Atque hæc deanthesi tua hoc loco sufficient.

Nunc breviter demonstrandum erit, hanc ipsam visionem Joannis in Lutherum et Lutheranos optime quadrare. Nam in primis Lutherum significari posse per stellam il-

lam, quæ de cælo in terram cecidit, planum est: cum ipse ex Monacho sæcularis; ex coelibe conjugatus; ex paupere dives factus sit, et victum sobrium ac tenuem cum opiparis cœnis ac prandis commutaverit. Quid enim est hoc aliud quam ex celesti vitæ consuetudine ad terrenam decidisse?

Deinde fumum putei abyssi, qui ejus casum consecutus est, plane est cæcus et stupidus, qui non sentit. Siquidem antequam Lutherus ab Ecclesia Catholica deficeret, totus fere Occidens ejusdem Fidei et religionis erat; quocumque aliquis iret, fratres suos continuo agnoscebat: omnes enim in lumine erant. At post Lutheri casum tantus fumus errorum, sectarum, schismatum, exortus est, ut jam nec in eadem provincia, imo nec in eadem civitate, aut domo, unus alium agnoscat.

Obscuravit quoque hic fumus (ut in Apoc. dicitur) Solem et aërem. Nam per Solem Christum, per aërem Scripturas, per quas in hac vita quodammodo respiramus, et nostri, et adversarii exponunt. Et quidem Christum quam vehementer iste fumus obscuraverit, testantur Transylvania, et vicinæ regiones, ubi palam negatur Christi divinitas: testatur etiam Germania, ubi Anabaptistæ aperte, Ubiquistæ obscuris negant Christi humanitatem. Et sane fuerunt olim multi hæretici, qui similiter Christum oppugnarunt, sed nulli impudentius, quam hæretici hujus temporis: nam non solum multi eorum negant esse Christum Deum, sed addunt etiam, non posse invocari, nec scire eum quid nos agamus. Horror est audire, vel legere, quanta temeritate de Christi mysteriis hoc tempore disputetur.

Porro Scripturas, incredibile est, quam vehementer iste fumus obscuraverit: tot enim jam exstant versiones, tot commentaria inter se pugnantia, ut ea etiam quæ olim clarissima erant, nunc obscurissima videantur.

Quid potest dici clarius, quam quod Paulus ait? I. Cor. VII: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do?* (2)

Et tamen omnes hujus temporis hæretici constanter negant, ullum esse consilium virginitalis, et Paulum non dare consilium eo loco amplectende virginitalis, sed ab ea potius abstertere homines voluisse.

Quid potest planius dici quam illud ver-

(1) Luc. XXII, 26. — (2) I. Cor. VII, 25.

hum Domini : *Hoc est corpus meum*? Et tamen nihil hoc tempore obscurius. Quid de Transylvanis dicam, qui Joannis Evangelium, quod constat præcipue adversus Gethum et Ebionem scriptum esse, qui negabant Christi Divinitatem, ita suis commentariis perverterunt, ut inde maxime proberent, Christum non esse Deum?

Veniamus ad locustas, quæ de fumo putei exierunt. Chytræus quidem per locustas, Episcopos, Clericos, et Monachos intelligit, sed perperam exponit: nam etiam ante Gregorii tempora erant Episcopi, Clerici et Monachi in Ecclesia; nec tamen adhuc exortæ fuerant istæ admirabiles locustæ. Aptissime vero omnia, quæ de locustis Joannes dicit, in Lutheranos et cæteros hujus temporis hereticos quadrant. Primum enim locustæ semper in magna multitudine venire, et turmatim incedere solent. Proverb. XXX: *Regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas* (1). Ita Lutherani caput unum proprie non habent, quia negant, unum esse debere Caput totius Ecclesiæ: nihilominus tamen brevissimo tempore in ingentem multitudinem creverunt, nec mirum, nam aperuerunt ostium omnibus vitiis hominibus. Gulosi ad eos accurrunt, quia non sunt apud Lutheranos stata jejunia: incontinentes, quia apud eos vota omnia continentia improbantur: et Monachis etiam ac Sacerdotibus, necnon Sanctimonialibus quibuscumque Matrimonia conceduntur. Item Apostatæ omnes, quia apud eos claustra omnia reserantur, et in palatia convertuntur: Principes avari et ambitiosi, quia bona Ecclesiastica, et personæ etiam Ecclesiasticæ eorum potestati subjiuntur: otiosi et inimici honorum operum, quia apud eos sola Fides sufficit, opera bona non sunt necessaria. Denique omnes improbi et scelesti, quia sublata est apud eos necessitas confitendi peccata, et rationem reddendi proprio suo Pastori, quod maximum esse solet irænum peccatoribus. Hinc igitur ita multiplicantur locustæ.

Describuntur autem hæ locustæ a sancto Joanne mirabiliter. Nam dicuntur habere faciem humanam, imo etiam muliebrem, caudam scorpionum, corpus locustarum: item in capite gestant coronam quasi auream, dentes habent leonum, pectus lorica ferrea armatum: denique videbantur tan-

quam equi parati ad bellum, et sonitus armorum eorum audiebatur quasi sonitus currum currentium ad bellum, et habebant super se regem Angelum abyssi, qui dicitur exterminator. Facies blanda significat incitum prædicationis eorum, quæ semper incipit ab Evangelio, nihil enim se dicturos pollicentur, nisi purissimum Dei verbum. Ita facillime alliciunt simpliciores. Cauda scorpionis significat exitum venenatum et lethiferum: nam posteaquam verbum Dei proposuerunt, perversa interpretatione illud depravant, et eo modo quasi retorta cauda aculeum infigunt, et virus lethale infundunt. Corpus locustæ, quod nihil fere est aliud quam venter, (est enim locusta ventrosus animal, et ideo nec incedere, nec volare recte potest, sed saltitudo se erigit in altum, et mox ad terram recidit) significat, hereticos hujus temporis esse homines ventri addictos, inimicos jejuniorum et continentia, et ideo nec incedere posse per viam mandatorum, nec volare ad res celestes contemplandas.

Conantur quidem aliquando se erigere, et mores emendare, sed more locustarum, mox recidunt ad terram.

Exemplo esse potest Saxonica visitatio, nam cum animadverteret Lutherus ob Evangelicam libertatem a se prædicatam, et omnes Ecclesiæ leges abrogatas, populos sine ullo freno in vitia ruere; instituit visitationem, et monuit pastores, ut prædicarent poenitentiam, timorem Dei, obedientiam, opera bona etc. Sed nihil profecit: vide Cochleum, in vita et actis Lutheri, anni 1527.

Pari ratione conantur volare per contemplationem, et scribunt jam passim libros de Trinitate, de Incarnatione, deque aliis ejusmodi mysteriis, sed incidunt in errores gravissimos, imo hæreses perniciosissimas, ut patet de Ubiquistis, qui totum mysterium Incarnationis et Trinitatis destruant.

Coronæ in capite locustarum significant arrogantiam, et superbiam, qua sese effereunt super omnes homines. Exstat liber Lutheri ad Duceum Georgium; in eo sic ait: «A tempore Apostolorum nullus Doctor, aut Scriptor, nullus Theologus, aut Jurisconsultus, tam insigniter et clare conscientias sæcularium statuum confirmavit, instruxit, ac consolatus est, sicut ego feci. Per singula-

rem Dei gratiam hoc certo scio, quoniam neque Augustinus, neque Ambrosius, qui tamen in hac re optimi sunt, mihi in hoc æquales sunt.» Quid, quod non solum Lutherus, et Calvinus nihil faciunt mille Cyprianos, et mille Augustinos, sed etiam quivis Ministellus Lutheranus habet pro asinis, et stiptibus omnes Papistas? Erant autem coronæ illæ quasi aurea, id est, auræ videbantur, sed non erant, quia fingunt se zelo honoris Dei, et charitatis impelli ad ea quæ dicunt, cum tamen nihil minus, quam zelum Dei noverint.

Dentes leonini significant detractiones, quibus assidue, et litteris, et sermonibus lacerant famam Pontificum, Clericorum, Monachorum, et ipsorum etiam Sanctorum, qui cum Deo feliciter regnant.

Et sane detractionibus nutriti videntur, et tam multa dicunt, quæ nec sunt, nec fuerunt, fortasse etiam nunquam erunt, ut videantur omnem conscientiam penitus exuisse. Id satis patet, tum ex aliis, quæ in eorum libris passim leguntur, tum ex iis, quæ paulo ante citavimus ex Synodo Smalchaldica, Illyrica, Tilmanna, Calvino et Chytræo.

Pectus lorica ferrea armatum, significat obstinationem: sunt enim ita obdurati, ut etiamsi apertissime convincantur, nunquam tamen cedant; et sæpe mori malint, quam ab obstinatione sua recedere.

Similitudo equorum, qui parati videbantur ad bellum, significat audaciam et temeritatem: provocant enim audacissime omnes ad bellum, cum tamen postea pro argumentis sola mendacia plerumque proferant. Lutherus in Assert. art. 25: «Adeste, inquit, hæc omnes Papistæ in unum: conflata stadia vestra in unum, si forte possitis hoc vinculum dissolvere.» Quo eodem modo loquuntur fere omnes alii.

Similitudo autem currum volitantium significat velocitatem, qua nova ista hæresis utitur in variis regionibus occupandis: nam brevi occupavit non solum multa regna in partibus septentrionalibus, sed etiam usque ad Indos excurrere ausa est, quamquam non permisit Deus, ut ibi hæreret posset. Nec enim tantum flagellum merebatur novella adhuc, et tenera illa Christi Ecclesia.

Denique, Angelus abyssi dicitur rex locustarum istarum, quia etsi regem visibilem locustæ non habent, ut supra diximus, invi-

sibili tamen rege, id est, Diabolo carere non possunt: *Ipse enim est Rex super omnes filios superbia* (1). Dicitur autem rex locustarum exterminator, quia per nullam unquam hæresim, aut persecutionem Diabolus ita exterminavit, ac vastavit Ecclesiam, ut per Lutheranos. Nam ceteræ hæreses, ut plurimum, unum aut alterum articulum destruebant, sed non evertiebant omnem ordinem, et disciplinam Ecclesiæ: at Lutherana hæresis partim per se, partim per suas proles Anabaptistas, Calvinistas, Trinitarios, Libertinos, omnia omnino Ecclesiæ bona perdidit in iis locis, ubi grassari potuit. Nam abstulit a Deo Trinitatem per novos Samosatenos; a Christo Deitatem per eosdem; et humanitatem per Anabaptistas; ab Angelis et Sanctis omnibus omnem cultum et invocationem; a purgatorio suffragia vivorum, imo purgatorium ipsum plane exterminavit. Ab Ecclesia, quæ est in terris, abstulit multos libros divinæ Scripturæ, omnia fere Sacramenta, omnes traditiones, sacerdotium, sacrificium, vota, jejunia, festos dies, templa, altaria, reliquias, cruces, imagines, monumenta omnia pietatis; item leges Ecclesiasticas, disciplinam, atque ordinem universum plane exterminavit.

Sed forte inferis pepercit, ne suo regi Angelo abyssi injuriam faceret. Non ita est: nam etiam inferos veros et locales multi Lutheranos negant, et imaginarios nescio quos inferos fingunt; ut supra in disputatione de descensu Christi ad inferos demonstravimus. Vere igitur exterminatrix hæresis hæc dici potest, et eo duce digna, qui Hebraice אַבְרָהָם. Græcè ἀβρῆλῶς, Latine exterminans dicitur. Et mirum sane esset, si non etiam Lutherani ipsi hoc exterminium mirarentur, nisi a fumo illo, de quo supra diximus, plane essent obæcati.

Sed una in tot malis consolatio est, quod (ut Joannes dicit) locustæ istæ non lædunt herbas, atque arbores viventes: sed solum homines, qui non habent signum Dei vivi. Cum enim hæresis ista tota carnalis sit, non facile viros bonos, et in quorum animis virescat, ac floret religio, et pietas, decipere potest. Ita videmus, raro, aut nunquam accidisse, ut ad Lutheranos ab Ecclesia aliquis defecerit, qui non prius corruptus, et perditus vitæ inter Catholicos esse cœperit. Sed de his hæc tunc.

(1) Prov. XXX, 26.

(1) Job. XLI, 25.

CAPUT XXIV.

Refutantur argumenta Calvini et Illyrici, qui probare conantur, Papam non esse amplius Episcopum, ubi etiam refellitur fabula de Joanne Papa femina.

Restat id, quod ultimo loco proposuimus, ut videlicet ostendamus, Romanum Pontificem non solum Antichristum non esse, sed nec ullo alio modo amisisse Pontificatum suum. Siquidem Calvinus et Illyricus, ille ratione, iste conjectura quadam probare conantur, non esse hoc tempore verum Episcopum.

Atque ut a Calvino incipiamus, ita ille loquitur in Instit. IV, cap. 7, §. 23 et 24: « Ipse vero Pontifex quid omnino habeat Episcopale, scire velim: primum in munere Episcopi caput est, plebem Dei verbo docere: alterum et proximum huic, Sacramenta administrare: tertium monere et hortari, corrigere etiam eos qui peccant, ac in sancta disciplina populum continere. Quid istorum facit? imo quid facere se simulat? Dicant igitur, qua ratione velint haberi Episcopum, qui nullam officii partem minimo digito vel in speciem saltem attingit. Non ita de Episcopo est, ut de Rege: hic enim etsi non exequatur quod proprium est Regis, honorem nihilominus ac titulum retinet. At in Episcopo dijudicando respicitur Christi mandatum, quod semper in Ecclesia valere debet; hunc ergo nodum mihi solvant Romanenses. Nego ipsorum Pontificem esse Episcoporum Principem, cum non sit Episcopus. » Hæc ille.

Ni fallor, tota hæc ratiocinatio ad hunc brevem syllogismum revocari potest. Cum hoc intersit inter Episcopum, et Regem, quod Rex, nomen est potestatis et præfæcturæ, cui annexum est officium regendi populum: Episcopus autem, est nomen solius officii, verbum Dei et Sacramenta ministrandi; certe si neque Rex, neque Episcopus munere suo fungatur, Rex nomen et dignitatem suam retinebit, Episcopus amittet: Romanus autem Pontifex officio Episcopali, nec in speciem quidem fungitur;

quippe qui nec verbum, nec Sacramenta populis ministrat; Romanus igitur Pontifex nomen et dignitatem suam perdidit, atque adeo Episcopus dici non potest.

Jam vero Magdeburgenses, Centur. IX, cap. 20, col. 500. id ipsum conjectura et signo confirmare nituntur. Aiunt enim, signum evidens mutationis Romanæ Ecclesiæ in Babyloniam meretricem fuisse, quod voluerit Deus, ut circa illa tempora, in quibus mutatio facta est, vera quædam mulier meretrix in sede Pontificia sederet: quæ quidem Joannes Papa octavus dicta est.

Id vero probant. Primo, ex auctoribus, Platina, Martino Polono, Sigeberto, et Mariano Scoto. Secundo, ex vestigiis ejus rei, quæ ad nostra tempora remanserunt: nimirum, ex quadam sede porphyretica intus perforata, quæ manebat in Palatio sancti Joannis Lateranensis, cujus usum fuisse dicunt institutum post flagitium illud detectum, ad explorandum, videlicet, an Pontifex recens creatus esset masculus nec ne? Item, ex quadam statua mulieris cum puero, quæ usque ad nostra tempora mansit in eo loco, ubi dicitur, Joannes octavus peperisse. Denique, ex eo, quod Romani Pontifices, quando ex Vaticano ad Lateranum pergunt, solent declinare locum illum, ubi ista mulier dicitur peperisse, in detestationem facti; alioqui enim illa est recta via. Sed non est difficile hos nodos solvere.

Ac ut Calvino primum respondeamus: vel Calvinus loquitur de significatione nominis, vel de re ipsa, quando dicit, Episcopum esse nomen officii, Regem esse nomen dignitatis. Si de nominis significatione; aperte decipitur: nam ut Episcopus dicitur ab *ἐπισκοπῆ* id est, a considerando, sive inspicendo, et sonat officium inspicendi: ita etiam Rex dicitur a regendo, et sonat officium regendi. Et sicut Rex est nomen Magistratus: ita *ἐπίσκοπος*; etiam apud Ethnicos erat nomen Magistratus, nimirum, Prætoris; ut patet ex Aristophane in avibus: et quod majus est, idem nomen pastoris in divinis litteris tribuitur Episcopo, et Regi; ut patet ad Ephes. IV et Isa. LXIV.

Si vero de re ipsa loquitur; non minus decipitur: nam, ut regia auctoritas non est simplex officium judicandi, ut est judicium aliorum, sed vera præfæctura in rebus politicis, id est, potestas regendi homines sibi subjectos, imperando, et puniendo: ita etiam Episcopatus non est simplex officium

prædicandi, ut est aliorum multorum, qui concionantur, et non sunt pastores, sed est vera præfæctura Ecclesiastica, id est, potestas regendi homines in rebus spiritualibus, et divinis; ac proinde imperandi, et puniendi. De qua re et multa supra diximus, et plura adhuc infra dicemus in lib. seq. Nunc pauca loca, sed clarissima annotasse sufficiet. Apostolus Paulus I. Cor. XI: *Cætera, inquit, cum venero disponam.* Et II. Cor. XIII: *Ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam dedit mihi Dominus.* Et Hebr. XIII: *Obedite præpositis vestris et subjacete eis.* Et I. Timoth. V: *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus (1).*

Adde huc quoque, falsum esse, Pontifices non fungi munere Episcopali. Nam non tenentur per se concionari, et Sacramenta ministrare, si justa aliqua de causa impediuntur, sed satis est, si curent, per alios ista omnia præstari: alioqui Episcopi ad impossibilia obligarentur: nullus enim est tam exiguus Episcopus, qui possit per se sufficere ad concionandum, et Sacramenta ministranda in tota sua diocesi. Sicut ergo satisfacit, si in eo loco, ubi per se non potest, per alium concionatur: ita satisfacit, si in omni loco per alios concionetur, quando in nullo per se id facere potest. Neque desunt exempla antiquitatis. Scribit enim Possidius in vita B. Augustini, S. Valerium Episcopum Hipponensem commisisse S. Augustino presbytero suo officium prædicandi, propterea quod ipse, cum Græcus esset, non posset Latino populo prædicare. Et ibidem Possidius refert, in Orientali Ecclesia plures Episcopos munus prædicandi, quod ipsi per se exequi nequibant, presbyteris suis demandare solitos: nec tamen dicere possumus, vel S. Valerium, vel alios, qui per se non prædicabant verbum Dei, Episcopos non fuisse.

Ad argumentum Magdeburgensium dico: fabulam esse illam de Joanne Papa femina, quam satis accurate refellit Onophris in Addit. ad Platin. ac primum aperte convincitur esse fabula, ex testimoniis scriptorum Græcorum et Latinorum. Primus omnium, qui de hac re scribere potuit, et qui rem optime novit, fuit Anastasius Bibliothecarius, qui illo ipso tempore vixit, quo fingitur Joannes iste VIII, Pontificatum gessisse, ni-

mirum circa annum 830, et interfuit creationi Pontificum multorum, qui hunc Joannem vel præcesserunt, vel secuti sunt. Ille igitur scribit, post Leonem IV vacasse Sedem quindecim diebus, et mox communi consensu creatum fuisse Benedictum III, quibus verbis indicat, nullum fuisse Joannem feminam. Omnes enim, qui istum Joannem admittunt, dicunt, eum sedisse post Leonem IV, et ante Benedictum III, et vixisse in Pontificatu duobus annis, et quinque mensibus.

Dicent fortasse Anastasium in gratiam Pontificum omisisse istum Joannem VIII; at contra, nam saltem debuit ponere, Sedem vacasse post Leonem IV, duobus annis cum medio, ne errorem exploratum in Chronologia admitteret, et errorem qui poterat refelli ab oculatis testibus qui tunc vivebant. Respondent: non esse errorem in Chronologia, quia duo isti anni Joannis adduntur annis Leonis IV. Leo enim IV, dicitur ab Anastasio sedisse annis 8, qui ita accipiendi sunt, ut sex anni sint ipsius Leonis, alii duo addantur ex annis Joannis femine.

At contra: nam non solum Anastasius, sed etiam Martinus Polonus, et Platina, et Magdeburgenses, et Billiander, et alii, qui ponunt Joannem VIII sedisse duobus annis, dant Leoni annos octo; igitur necessario erit error in Chronologia Anastasii, si iste Joannes ponatur fuisse Pontifex post Leonem.

Deinde non solum Anastasius, sed etiam Ado Episcopus Viennensis, qui eodem tempore vixit, et de quo nulla suspicio est, quod in gratiam Pontificum voluerit mentiri, docet, nullum fuisse Joannem inter Leonem IV et Benedictum III; sic enim loquitur in Chr. anni 865: « Pontifex, inquit, Romanus Gregorius moritur, atque ejus loco Sergius ordinatur: illo defuncto, succedit Leo. Quo obeunte, Benedictus in Sede Apostolica substituitur. » Et similiter loquantur Rhegino, Lambertus, Hermannus Contractus, Abbas Urspergensis, Otho Frisingensis, et omnes alii historici, qui plurimi sunt, usque ad Martinum Polonum, qui fuit quadringentis annis posterior isto ficto Joanne VIII, et ipse primus hujus Joannis VIII meminit contra fidem omnium antiquorum: ab ipso autem acceperunt Platina, et cæteri recentiores.

Nec solum Latini, sed etiam Græci, qui

(1) I. Cor. XI, 34; II. Cor. XIII, 10; Hebr. XIII, 17; I. Timoth. V, 19.

ante Martinum Polonum scripserunt, ut Zonaras, Cedrenus, Joannes Curopalates, et alii nullam mentionem hujus tam prodigiosae historiae inter res ejus temporis faciunt: cum tamen illi non faveant Romano Pontifici, quique libenter acceperint occasionem irridendi Latinos in hac parte, si potuissent. Quomodo autem credibile est, melius novisse res gestas, circa annum 850, Martinum Polonum, qui vixit anno 1250, quam omnes historicos alios, qui vixerunt anno 800, vel 900, vel millesimo?

Quod autem Magdeburgenses dicunt, Sigebertum et Marianum Scotum Martino Polono antiquiores, Joannem feminam in suis Chronicis posuisse, falsum est. Etsi enim in impresso Sigeberto et Mariano Scoto inveniat Joannes femina: tamen in antiquissimis manuscriptis non invenitur, et satis constat, corruptos fuisse auctores illos. Extat adhuc in monasterio Gemblacensi, ubi fuit Monachus Sigebertus, antiquissimum exemplum manuscriptum, quod putatur ipsius Sigeberti autographum, et in eo nulla mentio est Joannis feminae: quod manuscriptum exemplum testatur se vidisse Joannes Molanus Doctor Lovaniensis, qui adhuc superest. Similiter in antiquissimis exemplaribus Mariani Scoti non haberi Joannem feminam testatur ille, qui Metropolitum Alberti Krantii edidit, anno 1574, Coloniae.

Deinde secundo, quod fabula sit ista narratio Martini de Joanne femina, probatur ex ipsa narratione. Primo enim dicit, istum Joannem fuisse Anglicum ex Moguntia: at Moguntia non est in Anglia, sed in Germania. Ut autem hunc errorem emendent alii, mirabiliter inter se pugnant. Nam Platina dicit, fuisse Anglicum istum Joannem, sed oriundum ex Moguntia: Magdeburgenses e contrario dicunt fuisse Moguntinum, sed oriundum ex Anglia: Theodorus autem Bibliander in Chron. dicit, neque natum, neque oriundum ex Anglia, sed tamen educatum et eruditum in Anglia.

Secundo, dicit Martinus, et qui eum sequuntur, dedisse operam litteris Athenis: at constat eo tempore, neque Athenis, neque usquam alibi in Graecia fuisse ulla Gymnasia litteraria. Scribit enim Synesius in ep. ult. ad fratrem suum, suo tempore Athenis nihil fuisse, nisi nomen Academiae: fuit autem Synesius paulo post tempora Basilii et Nazianzeni. Scribunt etiam Cedrenus, et Zonaras in vita Michael. et Theod. Imper. cir-

ca fin. Imperii Michaelis, quando nimirum solus regnabat, matre Theodora amota, bonarum litterarum et Philosophiae scholas fuisse restitutas a Barda Caesare, cum usque ad illud tempus per annos plurimos ita fuissent extincta omnia studia sapientiae in Graecia, ut ne vestigium quidem ullum exstaret. Constat autem Imperium Michaelis solius, Theodora amota, incidisse in tempora Nicolai I, qui successit Benedicto III, qui successerat, ut isti fingunt, Joanni VIII feminae. Imo Chronologiae omnes, et ipse etiam Bibliander, ponunt initium Imperii Michaelis solius, anno Christi 856, et Joannis feminae Pontificatum, anno 834, ex quo sequitur, post mortem Joannis istius, coepisse in Graecia reviviscere studia sapientiae.

Tertio, Magdeburgenses dicunt, Joannem istum VIII, peperisse in itinere, cum ex Vaticano invisere vellet Ecclesiam Lateranensem: at certissimum est, ut Onuphrius demonstrat in lib. de sept. Eccles. Romanos Pontifices non habitasse in Vaticano, sed in Lateranensi Palatio, usque ad tempora Bonifacii IX, id est, usque ad annum 1300; quomodo ergo, si in Laterano habitabat, volebat ex Vaticano invisere Lateranum? Certe si quis nunc scriberet, Pontificem ex Laterano venisse, ut invisere Ecclesiam Vaticanam, ridiculus esset, cum omnes sciant, Pontificem in Vaticano habitare.

Quarto, dicit Martinus, et caeteri omnes, istum Joannem in solemnibus et publica supplicatione peperisse: at certe nullam habet probabilitatem, quod mulier uterum gerens jam tot menses, tunc maxime voluerit procedere, quando maxime periculum erat ne detegeretur.

Tertio, probatur hoc idem ex epist. Leonis IX, gravissimi Pontificis, ad Michael. Episc. Constantinopolit. cap. 23. ubi Leo Papa scribit, famam esse constantem, in Patriarchatu Constantinopolitano multos eunuchos sedisse, et inter eos obrepisse etiam, et fuisse Patriarcham unam feminam. Quod certe nunquam obiceret Leo IX Graecis, si tale aliquid paulo ante Romanae Sedi accidisset. Imo fortasse hinc nata est haec fabula de Joanne femina. Cum enim rumor esset, quamdam feminam fuisse Pontificem Constantinopolitanum: et deinde paulatim, omisso nomine Constantinopolitani, remansisset fama et opinio de femina Pontifice, et Pontifice universali; coeperunt aliqui in odium Romanae Ecclesiae dicere, feminam

illam Romanam Pontificem fuisse: et verisimile est, circa tempora ipsius Martini hanc famam exortam. Certe Martinus Polonus, qui primus hoc scripsit, nullum auctorem refert, sed tantum dixit, fertur: itaque solum ex incerto rumore hoc habuit.

Neque mirum videri debet, si aliqui in odium Romanae Ecclesiae hanc fabulam finxerit, posito fundamento illo de femina Pontifice, et maximis contentionibus, quae erant illo tempore inter Imperatores et Pontifices homines: nam etiam nunc videmus, Magdeburgenses magis incredibilia fingere. Cum enim Martinus solum scripserit, hanc mulierem fuisse Anglicam ex Moguntia, neque aliud addiderit de parentibus, et nomine proprio mulieris, et de caeteris rebus: Magdeburgenses addiderunt, patrem hujus feminae fuisse Anglum sacerdotem, et ipsam vocatam initio Gilbertam, nutritam quoque sub habitu viri in monasterio Fuldensi, et libros de Magia scripsisse: quae sunt omnia mera figmenta sine teste, et sine ratione excogitata. Adde, quod Martinus ille Polonus vir simplicissimus videtur fuisse: scribit enim alias fabulas permultas, tanquam si historiae probatissime essent.

Quod vero obijciunt de sede perforata, de statua mulieris, et de declinatione a via, facile solvuntur. Nam, ut ex lib. I. sacrar. caeremoniar. sect. 2. constat, tres erant sedes lapideae in Lateranensi Basilica, in quibus novus Pontifex sedebat tempore suae coronationis. Prima sedes erat ante ingressum in templum, eaque vilis et abjecta, ad quem sedem novus Pontifex primum ducebatur, atque in ea aliquantulum sedebat, ut per eam caeremoniam significaretur, eum de loco humillimo ad locum summum ascendere: inde enim illum elevantes, caneabant

illud I. Reg. II: *Suscitat de pulvere egenum, et de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus, et solum gloria teneat* (1). Et haec est causa, cur ea sedes stereoraria diceretur. Altera sedes erat porphyretica, in ipso palatio, et ibi sedebat secundo in solum possessionis, atque ibi sedens accipiebat claves Ecclesiae palatii Lateranensis. Tertia sedes similis erat secundae, nec procul ab ea; atque in ea post paululum sedens, tradebat easdem claves ei, a quo ante acceperat, forte ut ea caeremonia admoneretur mortis, per quam brevi potestatem illam alteri traditurus esset. De sede, ad explorandum sexum, nulla usquam mentio.

Statua vero illa mulieris cum puero sine dubio non erat Joannis Papae. Nam si adversarii dicunt, antiquos historicos in gratiam Pontificis noluisse memoriam hujus mulieris in libris ponere; quomodo verisimile est, voluisse Pontifices ipsos memoriam exstare in statua? Deinde, si statua hujus Joannis esset, mulierem cum infantulo recens nato representasset: at imago illa neque feminam referebat, neque infantem in sinu gerebat, sed puerum satis magnum, et annorum multorum, quasi praecedentem famulum, referebat. Quare conjiciunt quidam, fuisse statua illam alicujus Ethnici sacerdotis parati ad sacrificandum, quem suus minister praecedebat. Denique, cur Pontifices viam illam breviorum omittant ad Lateranum proficiscentes, non est in detestationem ullius sceleris, sed quia via illa est angusta, et anfractuosa, et proinde incommoda Pontificio comitatu, qui semper frequentissimus esse solet. Adde, quod, ut Onuphrius testatur, non desunt Pontifices, qui non semel per hanc ipsam viam iter fecerunt.

(1) I. Reg. II, 8.